

I N V E N T O I N T I R A P O R T T I

Raasepori
Teollisuusarkeologinen selvitys Fiskarsin yläruukin alueella,
Malcolmintien asemakaava-alue

4.-5.4.2019

Museovirasto

Arkeologiset kenttäpalvelut

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Raaseporin kaupunki on laatimassa muutosta Fiskarsin Malcolmintien asemakaava-alueelle. Suunnittelualue sijaitsee Fiskarsin yläruukin alueella ja on kooltaan noin 12 hehtaaria. Museovirasto edellytti lausunnossaan, että alueella tehdään teollisuusarkeologinen inventointi ennen kuin Museovirasto ottaa kantaa kaavasuunnitelmaan. Inventoinnin teki tutkija Vesa Laulumaa Museoviraston Arkeologisista kenttäpalveluista 4.-5.4.2019.

Inventoinnissa ruukkialue käytiin maastossa läpi ja teollisuusarkeologista potentiaalia selvitettiin historiallisten karttojen avulla. Kartoista digitoitiin kadonneiden rakennusten paikat ja ne tarkastettiin maastossa. Yläruukin alue, jolta selvitystä tehtiin, on pääasiassa ollut asuin- ja maatalouskäytössä. Suurin osa kadonneista rakennuksista on ollut navettoja, varastorakennuksia ja asuinrakennuksia. Varsinaiseen teolliseen tuotantoon ovat liittyneet vain hiilivarasto ja tiiliruukki. Rakennuksista ei monissa tapauksissa ollut enää mitään säilynyt ja osaa ei ikänsä ja luonteensa vuoksi ole syytä arvottaa kiinteäksi muinaisjäännökseksi, kuten 1800-luvun navetan tai asuinrakennuksen pohjat. Ainoa kiinteäksi muinaisjäännökseksi luokiteltava kohde oli asuinrakennus, jonka paikalla voi olla jäännöksiä jo 1700-luvun asutuksesta.

Sisällys

Sijaintikartta

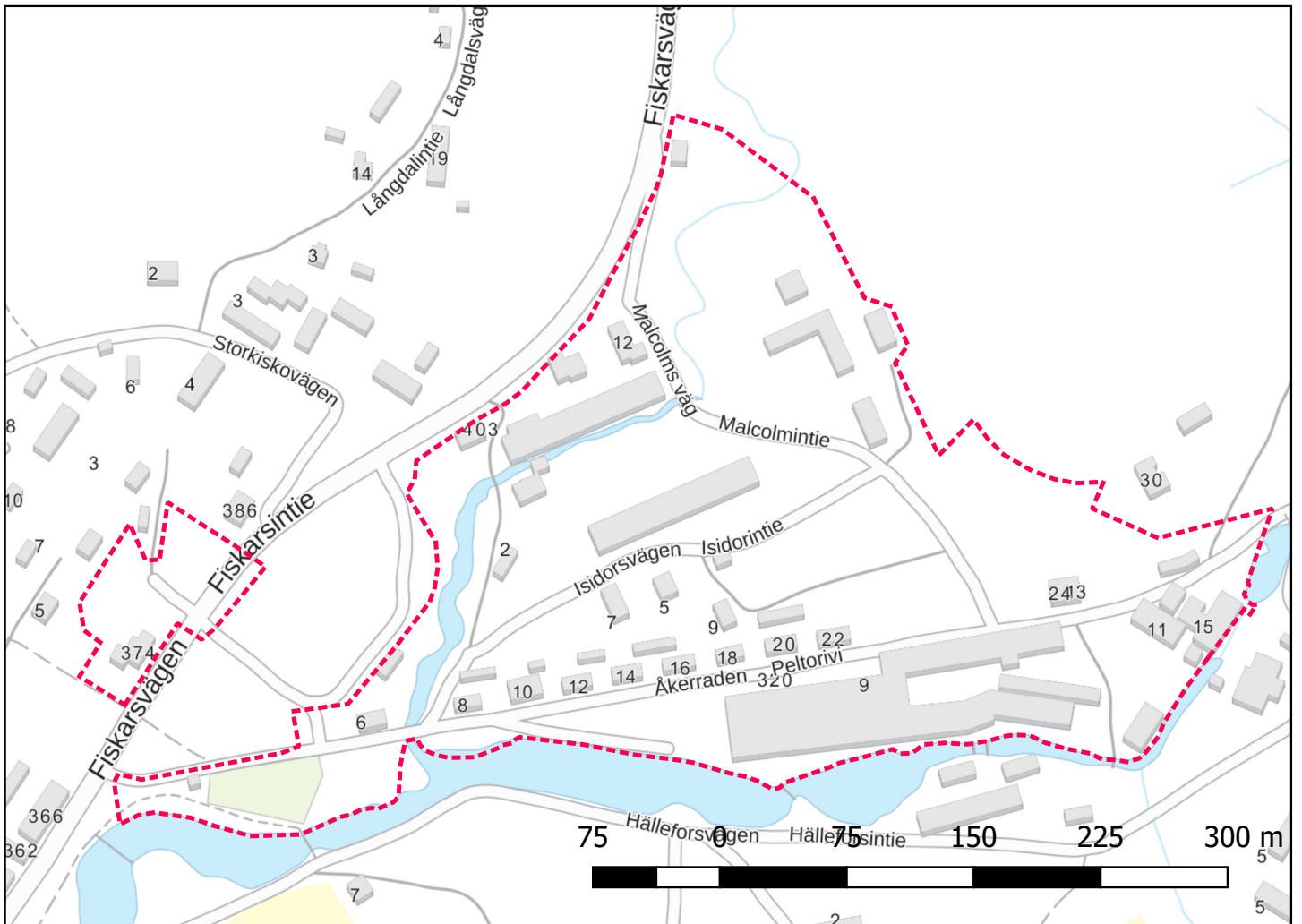
Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen historiaa	1
3. Inventoinnin kulku	2
3.1. Valmistelut.....	2
3.2. Maastotyöt	6
4. Tulokset	6
4.1. Suutarinmäen kaakkoisreuna ja nykyisen torin alue.....	6
4.2. Peltorivi ja sen läheiset alueet.....	10
4.3 Maatalouskorttelin alue	14
5. Yhteenveto	17
Kuvaluettelo	18
Lähteet.....	19
Inventoinnissa käytetyt Fiskarsin historialliset kartat	20
Kohdekuvaus	21

Liite: Yleiskartta

Kannen kuva: Yläruukin aluetta. Kuvauskohterin kuva lännestä. (AKDG5650:1)

Inventointialueen sijainti

Arkistotiedot

Tutkimus:	Raasepori. Teollisuusarkeologinen selvitys Fiskarsin yläruukin alueella, Malcolmintien asemakaava-alue
Tutkimuksen suorittaja:	Tutkija Vesa Laulumaa
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja:	Raaseporin kaupunki. Raaseporintie 37, PL 58, 10611 Raasepori
Tutkimusalueen laajuus:	Noin 12 ha
Kenttätöaika:	4.–5.4.2019
Valokuvat:	AKDG5650:1-15

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.

1. Johdanto

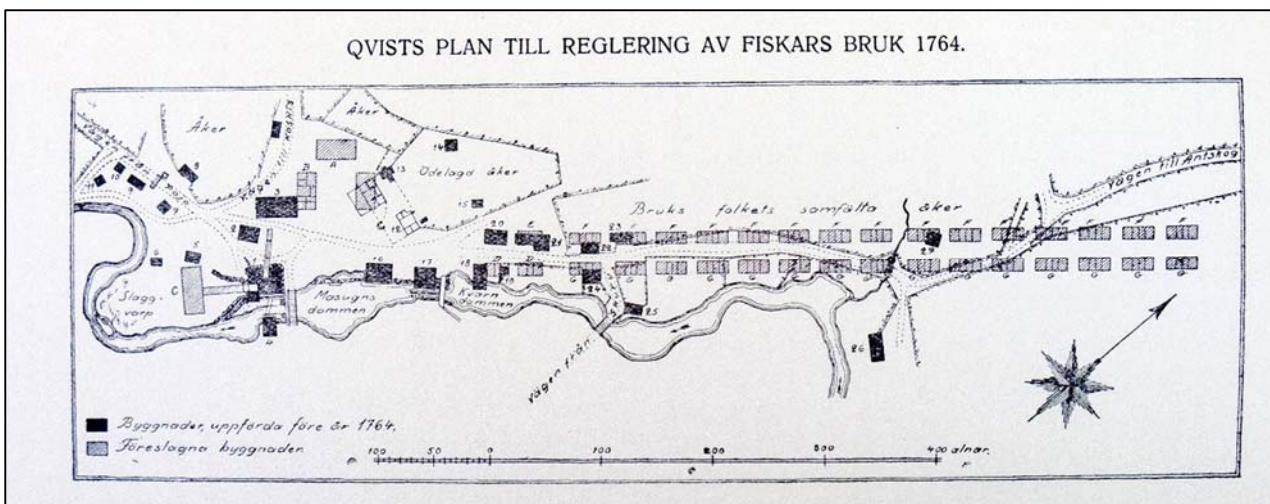
Raaseporin kaupunki on laatimassa muutosta Fiskarsin Malcolmintien asemakaava-alueelle (ks. sijaintikartta raportin alussa). Suunnittelualue sijaitsee Fiskarsin yläruukin alueella ja on kooltaan noin 12 hehtaaria. Kaavamuutoksen tarkoituksena on korjata alueen liikenteellisiä ratkaisuja ja turvata alueen toiminnallinen kehittyminen. Hanketta koskevassa lausunnossaan 22.8.2018 (MV/209/05.02.00/2018) Museovirasto totesi, että Fiskarsin ruukkialueen arkeologinen potentiaali on suuri ja kaavamuutosalueella tulee tehdä teollisuusarkeologinen inventointi, jonka jälkeen Museovirasto voi ottaa kantaa kaavan vaikutuksesta arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Raaseporin kaupunki tilasi suunnittelualueen teollisuusarkeologisen inventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Inventoinnin maastotyöt teki tutkija Vesa Laulumaa 4.-5.4.2019.

2. Inventointialue ja sen historiaa

Fiskarsin ruukki perustettiin vuonna 1649. Sitä ennen Pohjan pitäjään oli perustettu jo vuonna 1630 Antskogin ruukki, joka sijaitsee noin 6 km Fiskarsista koilliseen, ja vuonna 1641 Billnäsin ruukki noin 12 km Fiskarsista kaakkoon. Fiskarsin ruukin perusti Peter Thorwöste, joka oli myös Antskogin omistaja. Ruukki rakennettiin Fiskarsinjoen alajuoksulle. Ensi vaiheessa rakennettiin masuuni ja vasarapaja joen länsirannalle. Peter Thorwösten kuoltua ruukki siirtyi hänen pojalleen Johanille.

Ruukki kärsi vaurioita Suuren Pohjansodan aikana vuosina 1700–1721 ja sodan jälkeen se päättyi kauppias John Montgomeryn omistukseen. Sodan jälkeiseen jälleenrakentamiseen liittyi Bengt Bengtson Qvistin laatima asemakaava vuodelta 1764. Kaavassa silmiinpistävää on alaruukilta lähtevä viivasuora rakennusketju, joka koostuu työläisten tuvista ja niitä vastapäätä olevista navetoista. Tämä ns. Alaruukinkatu sai myöhemmin jatkoa ns. Yläruukin kadusta, joka on nykyinen Peltorivi. Alaruukinkadun suunnitelma toteutui vain osittain. Kadun varressa olleet työläisten tuvat purettiin Julinin aikana 1800-luvulla. Peltorivin talot ovat sen sijaan pääosin säilyneet, mutta ne on uusittu 1800-luvun alussa..

Kuva 1. Qvistin asemakaava vuodelta 1764. (Kuva Gabriel Nikanderin kirjasta *Fiskars bruk historia*, s.57)

Suomen sodan (v. 1808–1809) jälkeen ruukki päättyi Ludvig Björkmanin omistukseen ja vuonna 1822 se siirtyi turkulaisen apteekkarin Johan Jacob Julinin käsiin. Ruukin toiminta perustui 1800-luvun alkupuolelta raudan jalostamiseen. ja Julin alkoi tehostaa ruukin toimintaa merkittävästi. Julin aloitti mm. malminlouhinnan Kiskon Malmbergetiltä, perusti tuotantolaitoksia ja koulun. Julinin aikana Fiskars toimitti koneita ja osia mm.

höyrylaivoihin ja Tampereelle Finlaysonin tehtaalle sekä Saimaan kanavan sulku- ja siltalaitteisiin. Julinin kuoleman jälkeen vuonna 1853, ruukki siirtyi hetkeksi holhoojahallituksen käsiin, kunnes Julinin poika Erik oli kylliksi vanha ottamaan toiminnan haltuunsa. Fiskars Oy perustettiin vuonna 1883. Nykyisin Fiskars Oyj Abp on vanhin yhä toiminnassa oleva suomalainen yritys.

Lisätietoa Fiskarsin historiasta löytyy historiikkien lisäksi Fiskarsin museon nettisivuilta www.fiskarsmuseum.fi

3. Inventoinnin kulku

3.1. Valmistelut

Inventoinnin valmistelussa tutustuttiin Fiskarsin historiaa käsittelevään kirjallisuuteen ja arkistoaineistoon. Lähteinä käytettiin mm. Suomen metalliruukkien inventointia, jonka teki Erkki Härö vuosina 1980–1986 (Museoviraston arkistossa), Pohjan pitäjän historiaa ja Fiskarsin ruukin historiikkeja, joita on julkaistu vuosien varrella muutamia (ks. lähteet). Fiskarsin ruukkialueen karttoja saatiin tarkasteltavaksi ja kuvattavaksi Fiskarsin arkistosta. Kartat ovat 1800- ja 1900-luvulta (luettelo kartoista raportin lopussa).

Kuva 2. Peltorivin puiset talot, rakennettiin alun perin ruukin työväen asunnoiksi. Kuva idästä. (AKDG5650:15)

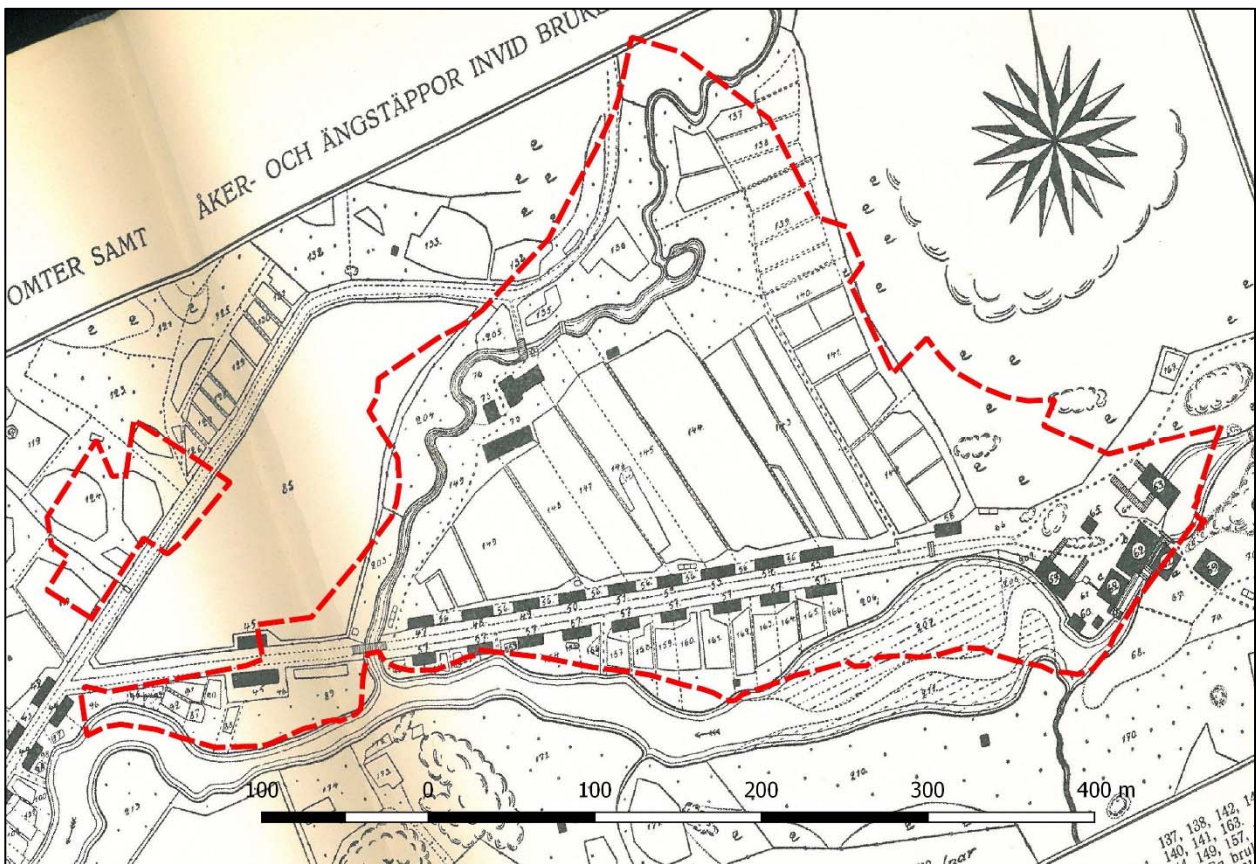
Vanhempaa kartta-aineistoa on edellä mainittu Qvistin suunnitelma (ks. kuva sivulla 1), jonka alkuperäistä versiota ei ollut käytössä, mutta suunnitelma on esitetty Fiskarsin historiaa käsittelevissä teoksissa (Nikander 1829, s. 57 ja Fiskars 1649, s. 64–65). Lisäksi aluetta tarkasteltiin Kuninkaan kartastosta, jonka kartat ovat vuosilta 1776–1805. Maankäytön muutoksia alueella tarkasteltiin myös 1960–1980-lukujen peruskarttojen perusteella.

Valmistelujen perusteella voitiin todeta, että selvitysalueella ei ilmeisesti ole sijainnut ruukin vanhemman toiminnan aikaisia rakenteita, vaan teollinen toiminta yläruukin alueella alkoi vasta Julinin aikaan. Kuninkaan kartastoon on merkitty alaruukin rakennuksia ja Peltorivi, mutta yläruukin alueelle ei ole merkitty muita rakennuksia. Kuninkaan kartastoon merkityt rakennukset Peltorivin kohdalla ilmeisesti purettiin 1800-luvun alkupuolella ja samoille paikoille rakennettiin vuosina 1829–1834 uudet talot ruukin työntekijöiden asunnoiksi.

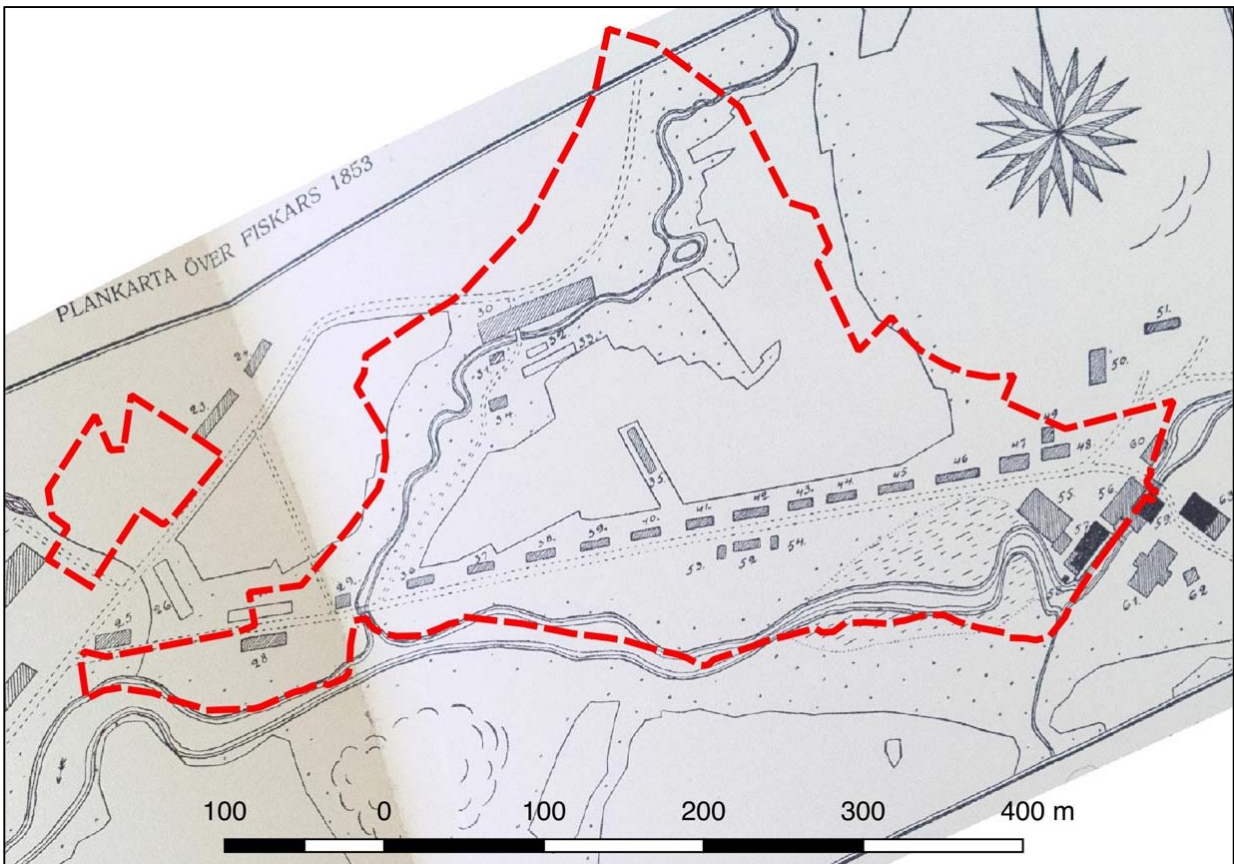
Alla on kuusi karttaa yläruukin alueelta. Ensimmäisenä ote Kuninkaan kartastosta ja karttaotteet kartoista vuosilta 1816–22, 1853, 1876, 1896 ja 1922. Kartat on asemoitu ja niihin on merkitty asemakaava-alueen rajat. Vanhojen karttojen mittakaavat eivät usein ole kovin täsmällisiä, joten esim. rakennusten sijainnissa voi olla pieniä eroja eri kartoissa. Kartoista selviää kuitenkin hyvin yläruukin rakennusvaiheet ja kehitys 1800-luvulta 1900-luvun alkuun.

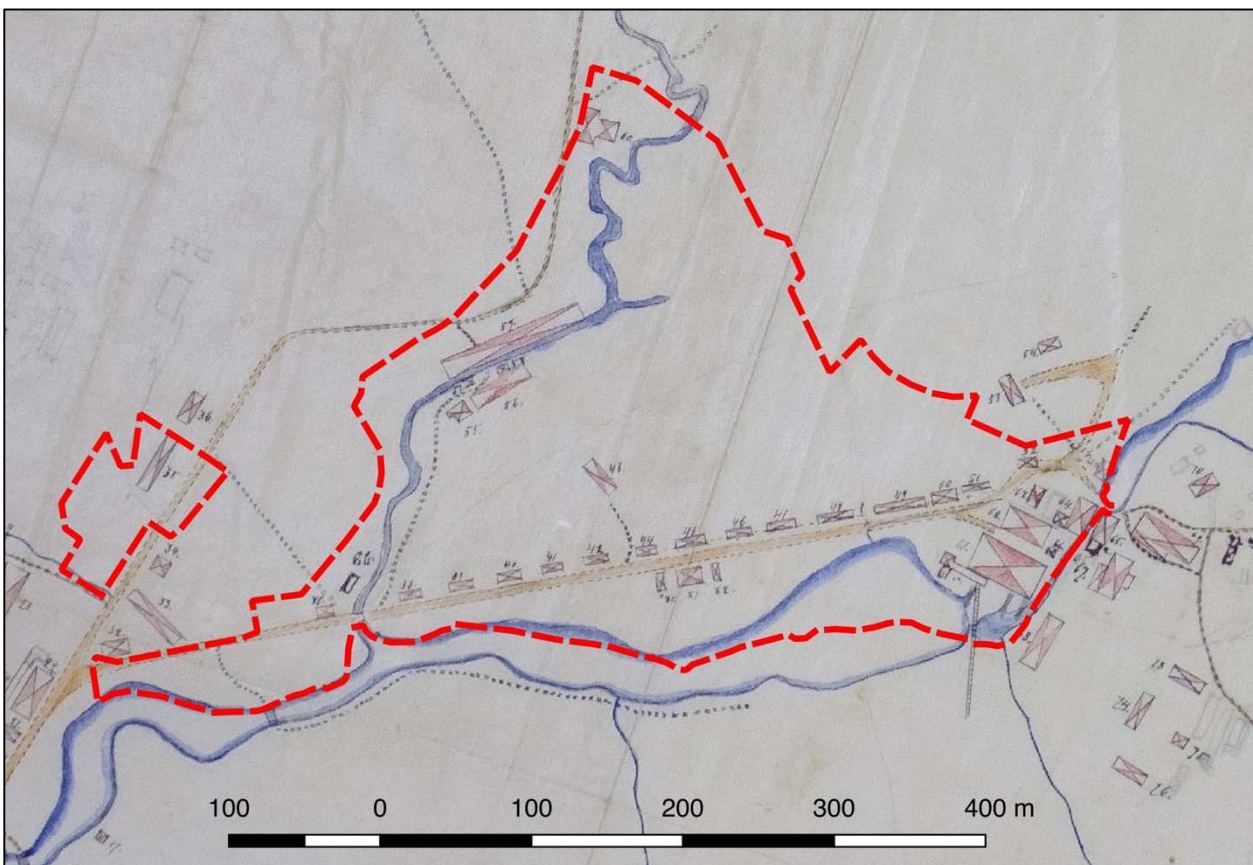
Kuva 3. Ote Kuninkaan kartastosta v. 1776–1805. Kartan perusteella alaruukin alueella on ollut runsaasti rakennuksia. Yläruukkiin on merkitty talorivi, joka on nykyisen Peltorivin kohdalla. (Kartta ei ole mittakaavassa)

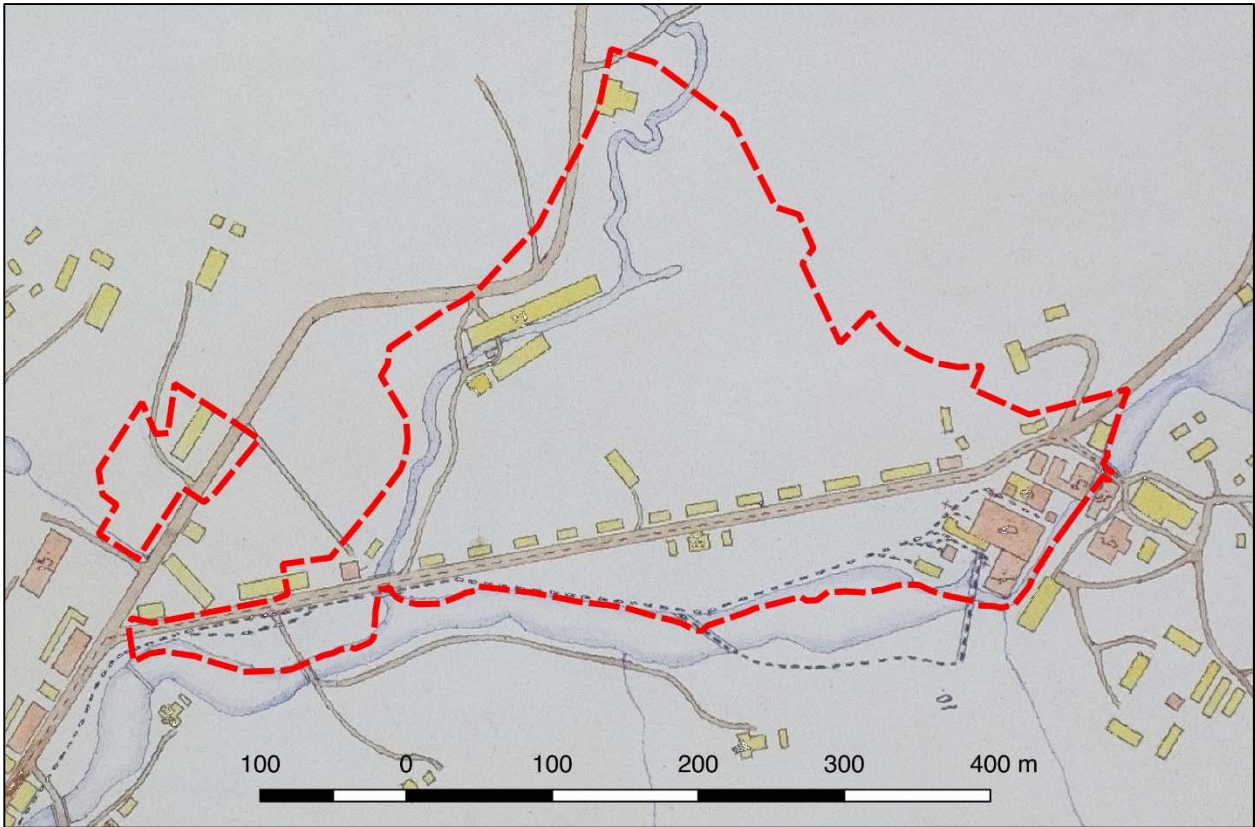
Kuva 4. Suunnitelmakartta vuosilta 1816-22.. (Nikander 1929, s. 8-9)

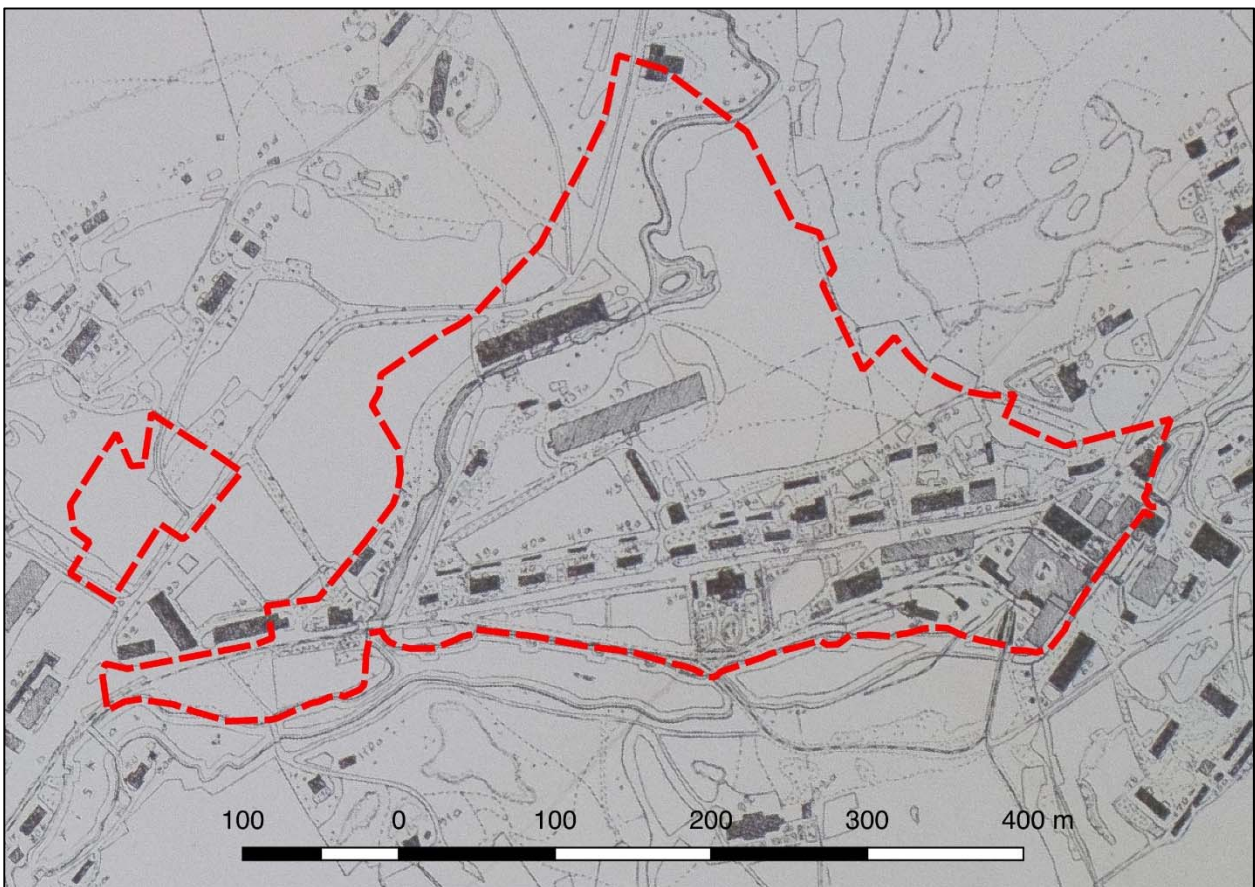
Kuva 5. Suunnitelmakartta vuodelta 1853. (Nikander 1929, s. 76-77)

Kuva 6. Ote kartasta vuodelta 1876. (Kartta Fiskarsin arkisto L 6:3, riktinskåp 2)

Kuva 7. Ote kartasta vuodelta 1896. (Kartta Fiskarsin arkisto, L 5:1, ritningsškåp 2, i rulle)

Kuva 8. Ote kartasta vuodelta 1922. (Kartta Fiskarsin arkisto, L 5:3, ritningsškåp 2)

3.2. Maastotyöt

Maastotöiden alussa huomattiin heti, että koko yläruukin alue on melko voimakkaasti muokattua. Alueella on edelleen vanhempaa rakennuskantaa, kuten Peltorivi ja muita 1800-luvun aikaisia rakennuksia. Alue käytiin maastotöissä ensi vaiheessa läpi, mutta mitään viitteitä rakenteista, jotka olisivat 1800-lukua vanhempia, ei havaittu. Selvitysalueen arkeologinen potentiaali liittyykin lähinnä 1800-luvun aikaisen ruukkiympäristön erilaisten rakenteiden jäännöksiin.

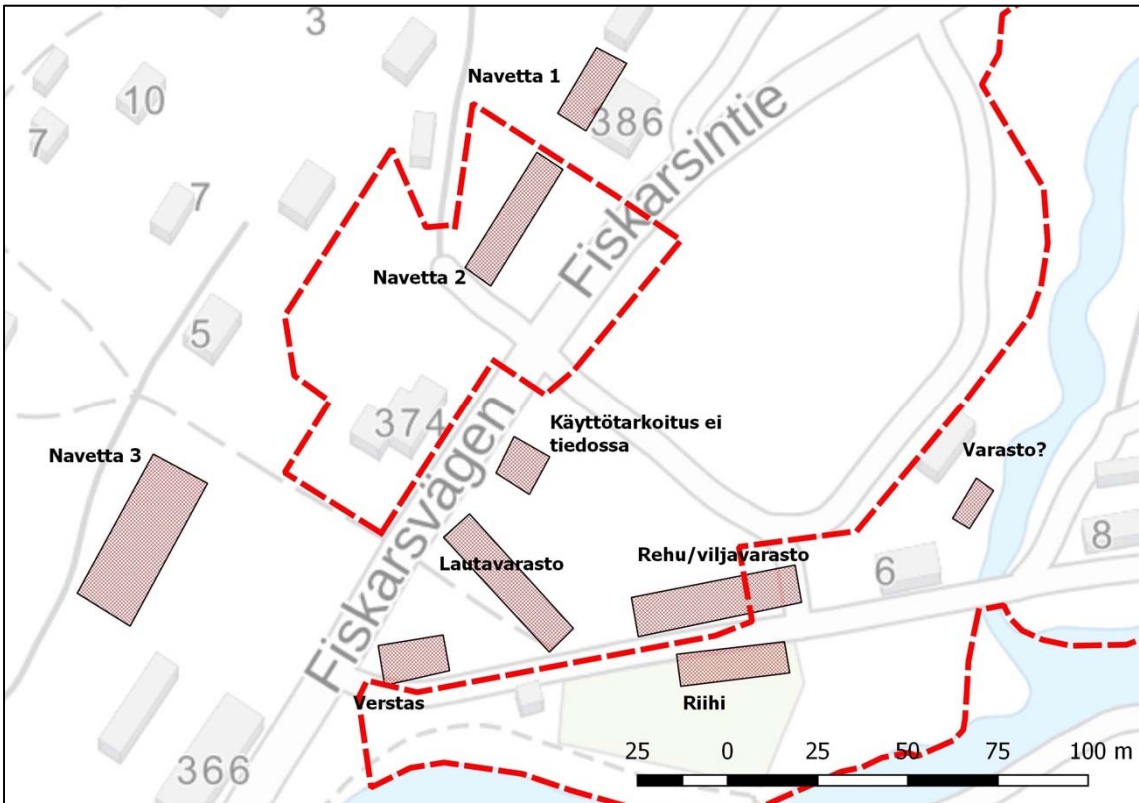
Todettiin, että paras tapa selvittää alueen 1800-luvun arkeologisia jäännöksiä on ensin digitoida hävinneiden rakennusten sijainnit historiallisten karttojen perusteella ja tämän jälkeen tarkastaa niiden paikat maastossa. Samaa tapaa on käytetty mm. Suomenlinnan arkeologisessa selvityksessä (Lagerstedt ja Laulumaa 2013). Digitoitavat rakennukset poimittiin vertaamalla nykyistä karttaa 1800-luvun karttoihin, jotka on esitetty yllä. Kartat asemoitiin ja niitä verrattiin pohjalla olevaan nykyiseen Maanmittauslaitoksen taustakarttaan, peruskarttaan ja ilmakehuun. Käytössä oli myös kenttätyön aikana kuvauskopterilla otettu ortoilmakuva selvitysalueesta. Mikäli 1800-luvun kartoissa esiintyvää rakennusta ei ollut merkitty nykyiseen karttaan, sen muoto digitointiin historiallisesta kartasta. Kuten jo edellä on mainittu historialliset kartat eivät ole mittakaavaltaan aivan tarkkoja. Rakennusten sijainti saatiin kuitenkin digitointua melko luotettavasti vertaamalla karttoja keskenään, sillä monet rakennukset esiintyivät useammassa kartassa.

4. Tulokset

Digitoituja rakennuksia on selvitysalueella ja sen välittömässä läheisyydessä 25 kpl. Ne ovat olleet pääasiassa asuinrakennuksia, ulkorakennuksia, varastoja ja navettoja. Muutamat ovat liittyneet suoraan teolliseen tuotantoon, kuten tiiliruukki ja hiilivarasto. Seuraavassa esitetään tulokset jaettuna alueisiin yksityiskohtaisemman tarkastelun helpottamiseksi. Aluejaottelu seuraa pitkälti rakennetun ympäristön inventoinnin jaottelua (Engman 2009). Kartoissa ja teksteissä navetoille on annettu juokseva numero. Numerointi ei perustu mihinkään historialliseen lähteeseen, vaan sitä on käytetty helpottamaan rakennusten tunnistamista kartalta.

4.1. Suutarinmäen kaakkoisreuna ja nykyisen torin alue

Suutarinmäen rinteessä on sijainnut kolme navettaa, jotka on purettu. Navettoja ei ole merkitty vuosien 1816–1822 suunnitelmakarttaan, mutta ne ovat vuoden 1853 kartassa. Navetat on hyvin voitu rakentaa samassa yhteydessä kun asuinrakennuksia uusittiin 1830-luvulla. Navetoista vain nro 2 on suunnittelualueella, mutta ne on kaikki esitetty kartalla (ks. alla), koska ne ovat aivan alueen tuntumassa. Navetta 1 on purettu 1890-luvulle tultaessa eikä esiinny vuoden 1896 kartassa. Navetta 2 on purettu vuoteen 1922 mennessä, todennäköisesti uuden ison navettarakennuksen valmistuttua vuonna 1914. Navetan paikalla on nähtävissä noin 35 metriä pitkä ja 10 metriä leveä ojainen kaivanto. Alue on heinikköä. Navetta 3, on ollut pystyssä vielä vuonna 1922 ja purettu viimeistään 1960-luvulla. Nykyisin navetan 3 kohdalla on pysäköintipaikka.

Kuva 9. Suutarinmäen kaakkoiskulman ja torin alueen kadonneet rakennukset merkittynä taustakartalle.

Kuva 10. Suutarinmäen kaakkoiskulman ja torin alueen kadonneet rakennukset merkittynä ilmapäätävään.

Kuva 11. Alue Fiskarsin tien länsipuolella, jolla on sijainnut navetta nro 2. Kuva lounaasta. (AKDG5650:4)

Nykyisen torin paikalla sijainneista rakennuksista osa jää asemakaavan suunnittelualueiden väliin, mutta ne on otettu mukaan selkeyden vuoksi. Riihi ja rehu- ja viljavarasto esiintyvät jo vuosien 1816–22 suunnitelma-kartassa ja ne on siis rakennettu ennen Julinin aikaa. Vuoden 1853 suunnitelmakartassa torin kohdalla on myös verstaas (verkningshus av bräder) ja lautavarasto sekä pieni rakennus, jonka tarkoitus ei käynyt selväksi, mahdollisesti varasto. Riihi ja viljavarasto eivät ole merkittynä vuoden 1876 kartalle ja vuoden 1896 kartalla on vain viljavarasto. Ovatko rakennukset tuhoutuneet tuossa välissä ja vain toinen on rakennettu uudelleen? Paikalla on rakennukset ovat vielä vuoden 1922 kartassa, mutta ne ovat hävinneet viimeistään 1960-luvulla. Nykyisen torin alue on tasoitettu ja todennäköisesti myös pohjustettu hiekkakenttä ja tiestön ympäröimä. Inventoinnissa ei havaittu mitään merkkejä rakennuksiin liittyen. Verstaas rakennus ja mahdollinen varasto ovat Fiskarsintien vieressä, joka on pengerrytetty. Alueella ei ole todennäköisesti säilynyt rakennuksiin liittyviä rakenteita.

Joen varressa, sen länsirannalla, on sijainnut varasto tai joku muu ulkorakennus, joka on todennäköisesti ollut sillan viereen vuonna 1843 rakennetun Kardusenin käytössä. Rakennus ilmestyy kartalle vuonna 1876 ja on myös vuoden 1896 kartalla, mutta on kadonnut vuoden 1922 kartalla, jolloin ilmestyy rakennus samalle paikalle kuin nykyinen pysäköintialueen vieressä oleva ulkorakennus. Joen varressa sijainneesta rakennuksesta ei inventoinnissa havaittu enää mitään merkkejä.

Kuva 12. Tasoitettua kenttää Torin kohdalla Peltorivin ja Fiskarsintien risteyksen vieressä. Alueella on sijainnut mm. riihi ja lautavarasto. Kuva lännestä. (AKDG5650:3)

Kuva 13. Uoman länsirannalla sillan pohjoispuolella on sijainnut pieni ulkorakennus. Kuva etelästä. (AKDG5650:14)

4.2. Peltorivi ja sen läheiset alueet

Peltorivin talot on rakennettu vuosina 1829–1834 samoille paikoille kuin aiemmat yläruukin työntekijöiden asunnot, jotka olivat peräisin 1700-luvun loppupuolelta. Talojen pohjoispuolella olevat ulkorakennukset on rakennettu 1890-luvulla. Nykyisin taloja on kahdeksan kappaletta jäljellä.

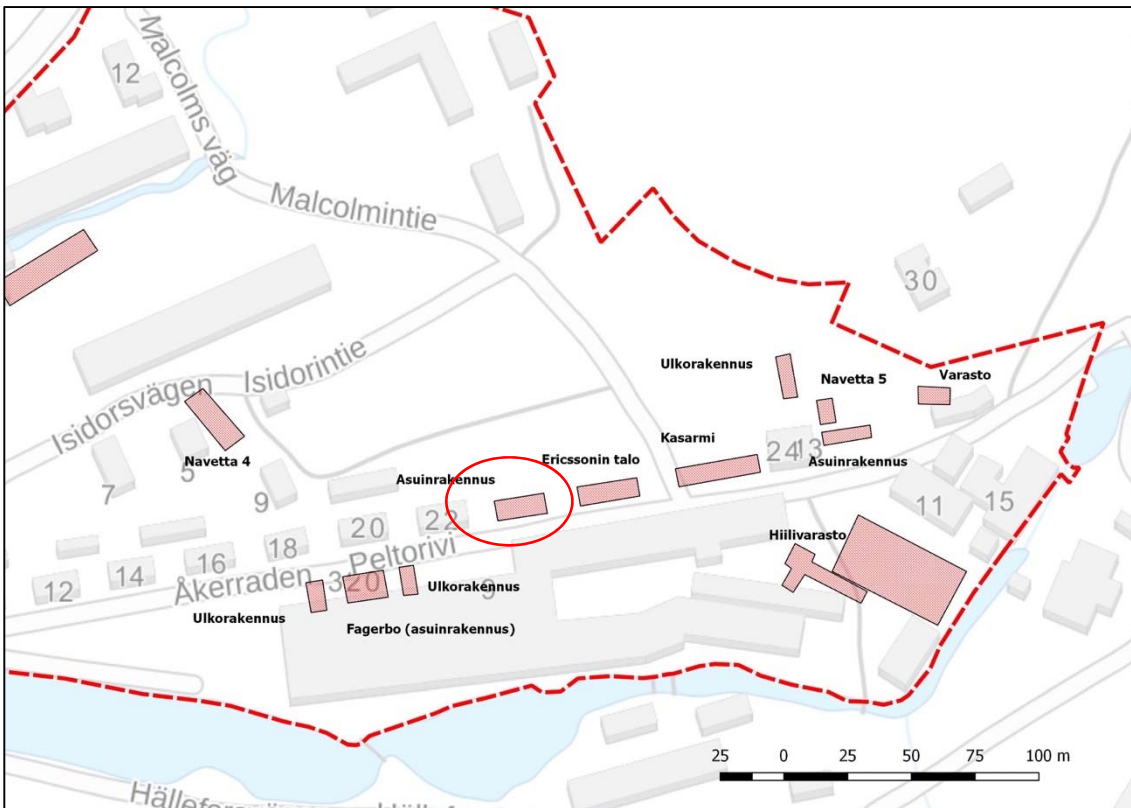
Peltorivin eteläpuolella on sijainnut Fagerbo-niminen talo ulkorakennuksineen. Kyseessä on ilmeisesti konepajan piirtäjälle Anders Ericssonille rakennettu talo, joka on tehty vuonna 1841. Nykyisin alueella sijaitsee Aurapaja, jonka vanhimmat osat rakennettiin vuosina 1917–1918 ja sen jälkeen rakennus on laajentunut nykyisiin mittoihinsa, viimeiset vaiheet on tehty 1970-luvulla. Fagerbon rakennuksista ei ole mitään jäljellä.

Peltorivin pohjoispuolella on sijainnut kolme purettua rakennusta: puinen asuinrakennus, ns. Ericssonin talo ja asuinkasarmi. Näistä Ericssonin talo on nykyisen pysäköintialueen kohdalla. Pysäköintialuetta varten on tehty maaleikkausta ja pohjustusta, joten talon jäännöksiä on tuskin enää löydettävissä. Kasarmi puolestaan on sijainnut nykyisen Malcolmintien ja Peltorivin risteyksessä ja pysäköintialueen kohdalla, joten sen jäännökset ovat myös tuhoutuneet, lukuun ottamatta ehkä pientä aluetta Slaggybyggnadenin (ks. kartta alla, talo nro 24) länsipuolella. Sen sijaan asuinrakennuksen paikka Ericssonin talon länsipuolella on nykyisin rakentamaton ja luonnontilassa. Paikalla näkyy merkkejä rakennuksesta, mm. mahdollisia kivijalan kiviä ja tiiliä. Rakennuksen kohdalla voi olla myös jäännöksiä jo 1700-luvulla rakennetusta talosta, joten alue on arkeologisesti potentiaalinen ja voitaisiin luokitella muinaisjäännökseksi.

Slaggybyggnadenin itäpuolella on sijainnut asuinrakennus, navetta/karjasuoja (nro 5), ulkorakennus ja varasto. Asuinrakennus on mahdollisesti peräisin 1830–40 -luvulta karttamerkintöjen mukaan, muut rakennukset on rakennettu sen jälkeen. Kaikki edellä mainitut rakennukset on merkitty vuoden 1896 karttaan, mutta asuinrakennus on kadonnut vuoden 1922 kartalta. Asuinrakennuksen paikka on nykyisin museon ulkonäyttelyyn käytettävän ulkorakennuksen ja Slaggybyggnadenin välissä, sillä kohtaa ei havaittu merkkejä hävinneestä rakennuksesta. Tämän pohjoispuolella, mäen rinteessä, on sijainnut navetta ja ulkorakennus, joiden paikalla on nähtävissä muutamia mahdollisia kivijalkaan kuuluneita kiviä, matalia ojamaisia kaivantoja, pari noin metrin levyistä matalaa kivikasaa, joissa on myös tiilen paloja ja kuonakiveä. Rinteessä hahmottuu myös hieman matalaa terassimaista pengerrystä, ilmeisesti rakennuksen perustaa varten kasattua. Kyseessä on 1800-luvulle ajoittuvat jäännökset, jotka eivät ole kovin hyvin säilyneitä, eivätkä inventoijan näkemyksen mukaan muinaisjäännökseksi luokiteltavia.

Yläruukin teollisen tuotannon historiaan kuuluvat yläruukin rakennukset ovat nykyisin edelleen käytössä. Alueella on rakennuksia 1800-luvun alkupuolelta, mm. konepaja, valimo ja puhalluskonehuone, mutta alueen rakennuskanta on täydentynyt 1900-luvun lopulle asti. Alueelta on purettu hiilivarasto, joka on sijainnut Aurapajan itäpuolella, alue on nykyisin tasoitettua kenttää ja hiilivaraston jäännökset ovat kadonneet.

Peltorivin pohjoispuolella on sijainnut myös navetta (nro 5), joka on purettu viimeistään 1940-luvulla kun paikalle rakennettiin kaksi asuintaloa. Navetasta ei ole jäljellä maan päälle havaittavia merkkejä.

Kuva 14. Peltorivin alueen kadonneet rakennukset taustakartalla. Kiinteäksi muinaisjääväksi luokiteltava asuinrakennus ympyröity.

Kuva 15. Peltorivin alueen kadonneet rakennukset ilmakuvassa.

Kuva 16. Peltorivin puutalojen itäpäässä on sijainnut kolme rakennusta. Kuva lännestä. (AKDG5650:5)

Kuva 17. Peltorivin itäpäässä on nykyisin tyhjä tontti, jolla on näkyvissä jäännöksiä siinä sijainneesta rakennuksesta. Kuva koillisesta. (AKDG5650:6)

Kuva 18. Malcolmintien ja Peltorivin koillispuolella olevassa rinteessä on sijainnut rakennuksia 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla. Kuva koillisesta. (AKDG5650:12)

Kuva 19. Malcolmintien ja Peltorivin koillispuolella olevassa rinteessä on kivijalkaan kuuluvia kiviä ja kaivantoja merkinä alueella sijainneista rakennuksista. Kuva pohjoisesta. (AKDG5650:13)

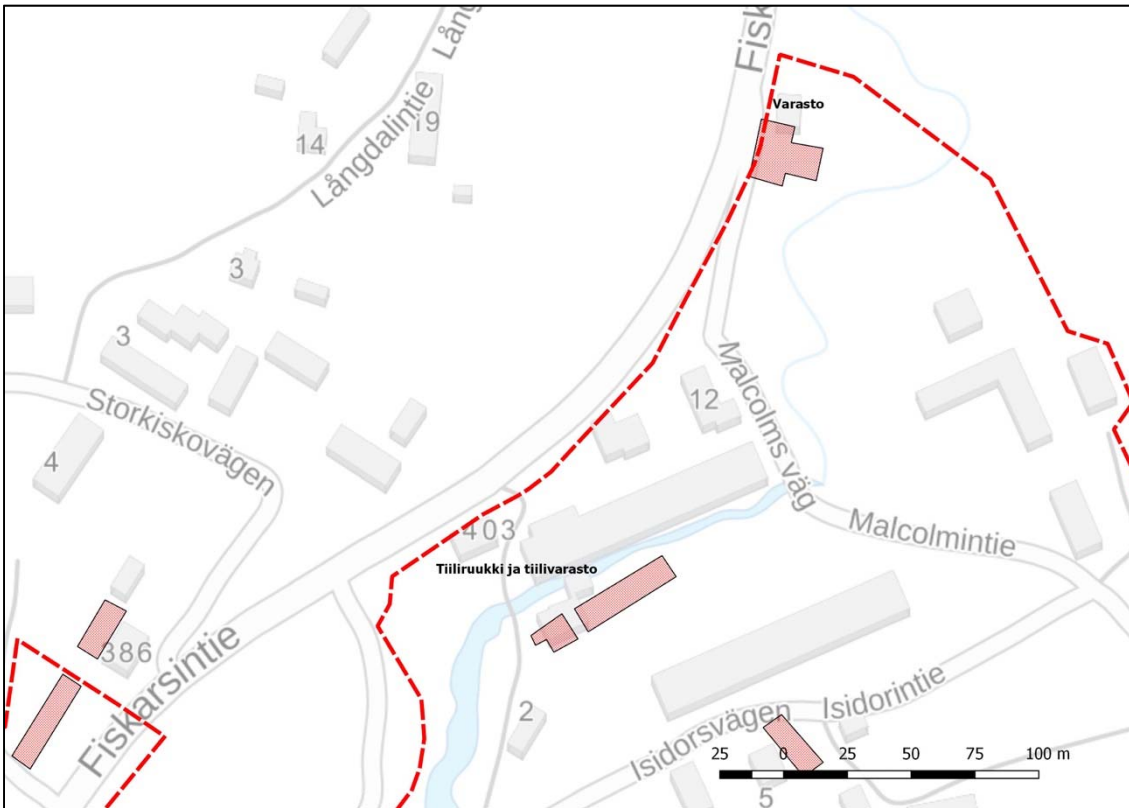

Kuva 20. Aurapajan itäpuolella tasoitetun kentän kohdalla on sijainnut hiilivarasto 1800-luvulla. (AKDG5650:8)

4.3 Maatalouskorttelin alue

Maatalouskorttelissa sijaitsee mm. suurikokoinen, vuonna 1830 rakennettu, puimala ja vaakahuone Rissla-joen pohjoispuolella ja iso, vuonna 1914 rakennettu, navetta joen eteläpuoleisella mäellä. Joen etelärannalla on sijainnut tiiliruukki, johon on kuulunut poltto- ja kuivausuuni ja varastoja. Joen eteläpuolella on nykyisin puimalan rakennuksia ja joen etelärantaa on leikattu ja pengerrytetty ja siinä kulkee tie. Leikatussa rinteessä näkyy paljon tiilen kappaleita, erityisesti kattotiiltä, sekä betonin kappaleita, jotka ovat merkinä tiiliruukin toiminnasta. Varsinaisia rakenteita ei vaikuta säilyneen, joten tiiliruukista ei ole jäljellä mitään arkeologisesti arvokasta.

Puimalasta noin 100 metriä koilliseen Fiskarsintien itäpuolella on sijainnut varistorakennus jo 1800-luvulla ja paikalla on edelleen varasto jotakuinkin samalla kohdalla. Varaston kohdalla joki tekee mutkan ja niemikkeeseen on ajettu täyttömaata paikoin yli metrin kerros.

Kuva 21. Puimalan alueen kadonneet rakennukset taustakartalla.

Kuva 22 Puimalan alueen kadonneet rakennukset ilmakuvassa.

Kuva 23. Puimalan vieressä, jokuoman eteläpuolella on sijainnut tiilentuotantoon liittyviä rakennuksia, mm. tiiliuuni ja -varasto. Nykyisin paikalla kulkee tie ja mäen syrjässä on maaleikkaus (AKDG5650:10)

Kuva 24. Samalla niemikkeellä kuin kuvassa oleva varistorakennus on sijainnut varasto myös 1800-luvun loppupuolella. Kuva idästä. (AKDG5650:11)

5. Yhteenveto

Malcolmintien asemakaava-alueen teollisuusarkeologisessa selvityksessä suunnittelualueen arkeologista potentiaalia selvitettiin historiallisten karttojen analyysillä ja havainnoimalla maastossa. Ruukkialuetta esittävien historiallisten karttojen avulla paikannettiin kadonneiden rakennusten sijaintia. Kadonneiden rakennusten sijainti ja muoto digitoitiin karttojen perusteella, jonka jälkeen selvitettiin maastossa, onko rakennusten jäännöksiä vielä mahdollisesti löydettävissä. Rakennuksia digitoitiin yhteensä 25 kpl.

Yläruukin alue, jolta selvitystä tehtiin, on pääasiassa ollut asuin- ja maatalouskäytössä. Suurin osa kadonneista rakennuksista on ollut navettoja, ulkorakennuksia, varasatoja ja asuinrakennuksia. Varsinaiseen teolliseen tuotantoon ovat liittyneet vain hiilivarasto ja tiiliruukki. Rakennuksista ei monissa tapauksissa ollut enää mitään säilynyt ja osaa taas ei niiden iän ja luonteen vuoksi ole syytä arvottaa kiinteäksi muinaisjäännökseksi, kuten 1800-luvun navetan tai ulkorakennuksen pohjat. Ainoa kiinteäksi muinaisjäännökseksi luokiteltava kohde on Peltorivillä sijainnut asuinrakennuksen paikka, jossa voi olla säilynyt kulttuurikerrosta jo 1700-luvun asutuksesta.

Helsingissä 28.5.2019

Vesa Laulumaa

Kuvaluettelo

AKDG5650:1 Yläruukin aluetta. Kuvauskohterin kuva lännestä.

AKDG5650:2 Yläruukin aluetta. Kuvauskohterin kuva idästä.

AKDG5650:3 Tasoitettua kenttää Peltorivin ja Fiskarsintien risteyksen vieressä. Alueella on sijainnut mm. riihi ja lautavarasto. Kuva lännestä.

AKDG5650:4 Alue Fiskarsin tien länsipuolella, jolla on sijainnut navetta. Kuva lounaasta.

AKDG5650:5 Peltorivin puutalojen itäpäässä on sijainnut kolme rakennusta. Kuva lännestä.

AKDG5650:6 Peltorivin itäpäässä on nykyisin tyhjä tontti, jolla on näkyvissä jäännöksiä siinä sijainneesta rakennuksesta. Kuva koillisesta.

AKDG5650:7 Keskenikäinen pommisuoja Peltorivin itäpäässä, tien pohjoispuolella. Kuva etelästä.

AKDG5650:8 Aurapajan itäpuolella tasoitettuna kentän kohdalla on sijainnut hiilivarasto 1800-luvulla.

AKDG5650:9 Malcomintien ja Peltorivin koillispuolella olevassa rinteessä on sijainnut rakennuksia 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla. Kuva koillisesta.

AKDG5650:10 Puimalan vieressä, jokiuoman eteläpuolella on sijainnut tiilentuotantoon liittyviä rakennuksia, mm. tiiliuuni ja -varasto

AKDG5650:11 Samalla niemekkeellä kuin kuvassa oleva varistorakennus on sijainnut varasto myös 1800-luvun loppupuolella. Kuva idästä.

AKDG5650:12 Malcomintien ja Peltorivin koillispuolella olevassa rinteessä on sijainnut rakennuksia 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla. Kuva koillisesta.

AKDG5650:13 Malcomintien ja Peltorivin koillispuolella olevassa rinteessä on kivijalkaan kuuluvia kiviä ja kaivantota merkinä alueella sijainneista rakennuksista. Kuva pohjoisesta.

AKDG5650:14 Uoman länsirannalla sillan pohjoispuolella on sijainnut pieni ulkorakennus. Kuva etelästä.

AKDG5650:15 Peltorivin puiset talot, rakennettiin alun perin ruukin työväen asunnoiksi. Kuva idästä.

Lähteet

Painetut lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Sauli 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805.

Carlsson, C.E. 1999: Fiskars 350. Keuruu.

Fiskars 1649. 365 vuotta Suomen teollisuuden historiaa. Fiskars Oyj Abp, Raasepori 2014.

Nikander, Gabriel 1929: Fiskars bruks historia.

Särkkä, T.J. 1935: Fiskars. Trehundra år av järnförädling och industrikultur i Finland. Helsingfors.

Arkistolähteet

Härö, Erkki 1986: Suomen metalliruukit. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Museoviraston arkisto.

Lagerstedt, John ja Laulumaa, Vesa 2013: Helsinki. Suomenlinna. Suomenlinnan kaupunkiarkeologisen selvityksen päivitys. Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut. Museoviraston arkisto.

Laulumaa, Vesa 2007: Fiskarsin asemakaava-alueen arkeologinen inventointi. Museovirasto, Arkeologian osasto. Museoviraston arkisto.

Muut lähteet

Engman, Ulla 2009: Fiskars – rakennetun ympäristö inventointi. Eriksson arkkitehdit Oy.

Engman, Ulla, Pesonen, Jan ja Eriksson, Patrick 2008: Fiskars. Täydennetty maisema-analyysi. Eriksson arkkitehdit Oy.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi>

Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Inventoinnissa käytetyt Fiskarsin historialliset kartat

Fiskarsin arkisto (Fiskars historiska arkiv), karttakokoelma

Accessionsnr	Signum	Dokumenttyp	Underlag	Yttre mått	Appr. skala	Date-ring	Ämnesord	Beskrivning
L 6:1	ritningsskåp 2	original, bläck/tusch, akvarell	papper	41 cm x 32.5 cm (höjd x bredd)		1860-talet	Fiskars, generalkarta	Fiskars bruk med byggnader, vägar. Åkrar numrerade.34F1860-talet
L 6:3	ritningsskåp 2	tryckt + bläck/tusch, akvarell	papper	20 cm x 44.5 cm (höjd x bredd)	12,5 cm = 500 Franska Metres	1867	Fiskars, generalkarta	"Fiskars. A. Finsmedjans mark. B. Walswerkets mark. C. Mekan. Werkstadens mark. D.Kopparhammarens mark." byggnader numrerade och namngivna."
L 6:2	ritningsskåp 2	handgjord kopia, bläck/tusch, akvarell	vax-papper	36.5 cm x 41 cm (höjd x bredd)	15 cm = 1000 alnar	1876	Fiskars, generalkarta	"Karta öfver Fiskars bruk År 1876." "Brandförs. handl.", med vägar och (numrerade) byggnader."
L 5:1	ritningsskåp 2, i rulle	original, bläck/tusch, akvarell	papper	77 cm x 110 cm (höjd x bredd)	100;1000 m , 1000 m = 25 cm	1896	Fiskars, generalkarta	"Karta öfver Fiskars bruk 1896. No 387.", byggnader numrerade"
L 5:3	ritningsskåp 2	tryckt kopia, tillägg m. röd penna och blyerts	papper	39.5 cm x 69 cm (höjd x bredd)	100;400 m, 400m = 10 cm	1922	Fiskars, generalkarta	"Karta över Fiskars bruk uppgjord sommaren 1922."

Kohdekuvaus

Peltorivii

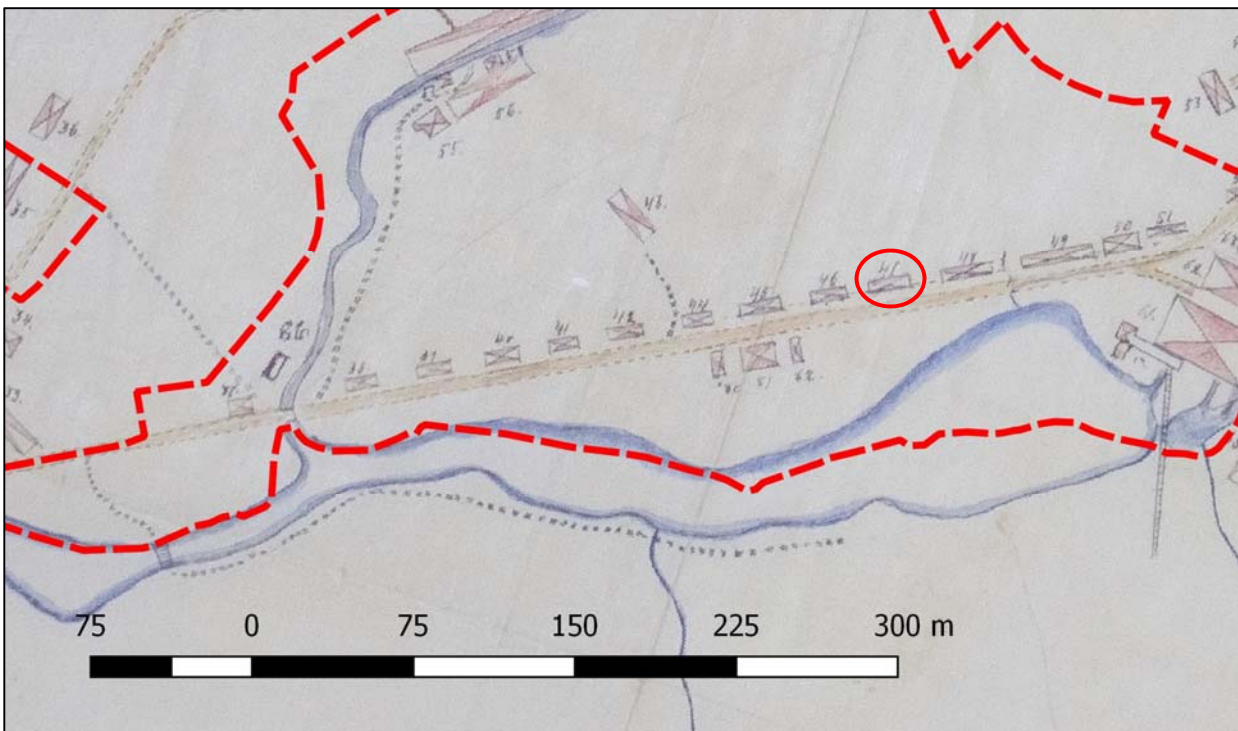
Muinaisjäännöstyyppi:	Asuinpaikat	Alatyyppi:	Talonpohjat
Lukumäärä:	1	Ajoitus:	Historiallinen
Laji:	Kiinteä muinaisjäännös		
ETRS-TM35FIN:	P: 6671060 I: 308478	Z: 1	
Koord. selite	Rakennuksen arvioitu keskikoordinaatti		
Lähin osoite:	Peltorivi 20, Raasepori		

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Uusi kohde, ei aiempaa kuvausta.

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Raaseporin Fiskarsin yläruukin alueella. Nykyisen Peltorivi-nimisen kadun varrella on 1800-luvun alkupuolella rakennettuja puutaloja, jotka ovat olleet ruukin työntekijöiden asuintoina. Samalla paikalla oli aiemmin jo 1700-luvun loppupuolella rakennettuja työväen asuntoja. 1800-luvun rakennuksista on edelleen asuttuina 8 kpl. Niiden itäpuolella on kuitenkin tyhjä tonttimaata, jolla sijainnut rakennus on purettu. Talon on merkitty historiallisiin karttoihin. Tontilla on näkyvissä mm. tiilen kappaleita merkinä puretusta rakennuksesta. Paikalla voi olla jäännöksiä myös 1700-luvun kulttuurikerroksista. Tämän rakennuksen itäpuolella on sijainnut myös asuinrakennus ja lisäksi asuinkasarmi, joiden jäännökset ovat kadonneet pysäköintialueen ja Malcolmintien risteyskohdalta.

Digikuvat:	AKDG5650:5-6
Löydöt:	-
Aiemmat löydöt:	-
Aiemmat tutkimukset:	-

KUVAT KS. RAPORTTI S. 12.

Rakennus ympyröity vuoden 1876 kartalle (Fiskarsin museo L 6:2, ritningsskåp 2). Muita kohdetta esittäviä historiallisia karttoja on raportissa.

Raasepori. Teollisuusarkeologinen selvitys Fiskarsin yläruukin alueella Malcolmintien asemakaava-alue 201J

- Kaava-alueen rajaus
- Muinaisjäännösalue
- 1800-luvun karttoihin merkitty rakennus, joka on hävinnyt

100 0 100 200 300 400 m

